

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Natura 2000-plan 2010-2015

Smålandsfarvandet nord for Lolland, Guldborgsund, Bøtø Nor og Hyllekrog-Rødsand

Natura 2000-område nr. 173

Habitatområde H152

Fuglebeskyttelsesområde F82, F83, F85, F86

Kolofon

Titel:

Natura 2000-plan 2009-2015.
Smålandsfarvandet nord for
Lolland, Guldborgsund, Bøtø
Nor og Hyllekrog-Rødsand.
Natura 2000-område nr. 173
Habitatområde H152
Fuglebeskyttelsesområde F82, F83,
F85, F86

Emneord:

Habitatdirektivet, Miljømålslo-
ven, målsætninger, indsats-
program, Natura 2000-planer,
Smålandsfarvandet, Lolland,
Guldborgsund, Bøtø Nor, Hylle-
krog, Rødsand, 173.

Udgiver:

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Ansvarlig institution:

Naturstyrelsen
Fejøgade 1
4800 Nykøbing F
www.naturstyrelsen.dk

Copyright:

Naturstyrelsen, Miljøministeriet

Sprog:

Dansk

År: 2011

ISBE nr. 978-87-7091-430-7

ISBN nr. 978-87-7091-431-4

Dato: 1. december 2011

Forsidefoto: Rågø og Fejø i
Smålandsfarvandet.

Fotograf: Jan Kofod Winther

Resume:

Natura 2000-plan for Små-
landsfarvandet nord for Lol-
land, Guldborgsund, Bøtø Nor
og Hyllekrog-Rødsand.
(nr. 173). Natura 2000-planen
skal sikre gunstig bevarings-
status for områdets udpegede
arter og naturtyper. Området
og truslerne mod de udpegede
naturtyper og arter beskrives,
og der fastlægges målsætning-
er og indsatser for naturty-
perne og arterne. Der foreta-
ges en strategisk miljøvurde-
ring af planen.

Må citeres med kildeangivelse.

Indhold

Forord	4
Natura 2000-planlægning	5
<i>Natura 2000-planen er bindende for myndighederne</i>	5
Områdebeskrivelse	7
Trusler mod områdets naturværdier	11
Igangværende pleje og genopretning	13
Tilstand og bevaringsstatus/prognose	14
<i>Vurdering af tilstand</i>	15
<i>Vurdering af bevaringsstatus/prognose</i>	19
Målsætning	22
<i>Overordnet målsætning for Natura 2000-området</i>	23
<i>Konkrete målsætninger for naturtyper og arter</i>	23
<i>Modstridende interesser</i>	25
Indsatsprogram	25
<i>Generelle retningslinjer</i>	26
<i>Konkrete retningslinjer</i>	27
<i>Forslag til mulige virkemidler</i>	28
Sammenhæng og synergi med vandplan	28
Strategisk miljøvurdering	29
Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning	30
Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler ..	34
Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige op-gaver.....	35
Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen	38
Bilag 5. Fiskeriaktivitet i Natura 2000-området	39

Foto: Claus Bjørn Larsen

Danmarks VIP-natur får egen bodyguard

Hvad har Skagens Gren, Silkeborgskovene og det Sydfynske Øhav til fælles? Eller klokkefrøen, fiskeørnen og gråsælen? De er alle en del af Danmarks særligt værdifulde natur, som vi er forpligtet til at passe godt på. Det samme gælder strandengen, højmosen og boblerevet. Natura 2000-områderne er et netværk af naturområder i EU, der indeholder særligt værdifuld natur set i et europæisk perspektiv. Natura 2000 skal sørge for, at alle 27 EU-lande drager omsorg for egne truede dyr, planter og natur.

Danmark har i alt 246 Natura 2000-områder. Hvert område får nu sin helt egen naturplan, der skal fungere som bodyguard. Det er i alt for mange år gået tilbage for naturens mangfoldighed. Nu skal planerne sørge for, at staten, kommuner og lodsejere drager omsorg for de naturtyper og plante- og dyrearter, der er truede sårbare eller sjældne i EU.

Ny natur på vej

Naturplanerne er den hidtil største naturindsats, der nogensinde er sat i værk i Danmark. Budgettet er ca. 1,8 mia. kroner og vil i stor udstrækning blive finansieret af EU's landdistriktsmidler. Den planlagte indsats dækker ca. 1.600 km², hvoraf de 40 km² er ny natur.

Der er planlagt hundredvis af nye vandhuller, som vil sikre levesteder for padder som klokkefrøen og vandsalamanderen. 200 km² løvskov skal beskyttes mod rydning, og flere hule, gamle og døde træer vil give levesteder for svampe, flagermus og insekter. Fiskeri på havet skal reguleres, så de unikke danske boblerev sikres mod at blive ødelagt af fiskeredskeer, og danske højmoser skal igen have mulighed for at få det bedre. Lige nu er de truet af udtørring og tilgroning. Med naturplanerne skal der ryddes krat og buske og gives bedre og mere naturlige vandforhold.

Tilbagegangen stoppes

Som ny miljøminister er jeg glad for, at vi nu har en plan for at stoppe naturens tilbagegang i Natura 2000-områderne. Der må ikke ske yderligere skade på naturen. Planerne har været for længe undervejs under VK-regeringen. Natura 2000-områderne blev udpeget i årene 1998-2004, og tilbagegangen skulle være standset allerede sidste år.

Danmarks nye SRSF-regering vil føre en mere aktiv og fremsynet naturpolitik. De 246 Natura-områder har nu hver en bodyguard, mens regeringen laver en plan for hele Danmark. Naturplan Danmark skal sætte ambitiøse mål – ikke blot for den natur som findes i Natura 2000-områderne, men for hele den danske natur.

Lad os så komme i gang !

Med venlig hilsen
miljøminister Ida Auken

Natura 2000-planlægning

EU's Natura 2000-direktiver (fuglebeskyttelses- og habitatdirektiverne) forpligter Danmark til at gøre den nødvendige indsats for at sikre eller genoprette en række sjældne, truede eller karakteristiske naturtyper og arter. Gennem en målrettet indsats i de udpegede Natura 2000-områder bidrager Danmark til at sikre den europæiske natur og dens mangfoldighed.

Med henblik på at prioritere den nødvendige indsats udarbejder Naturstyrelsen en Natura 2000-plan, der dækker hvert af de udpegede beskyttelsesområder. Natura 2000-planen er en sammenfattende plan, som både indeholder Natura 2000-skovplan for de skovbevoksede fredskovpligtige arealer og Natura 2000-plan for øvrige områder samt arter.

Planen omfatter "udpegningsgrundlaget", dvs. de naturtyper og arter, som området er udpeget for. Natura 2000-planens indhold er vist i figur 1.

Natura 2000-planen er bindende for myndighederne

Natura 2000-planen er bindende, således at alle myndigheder i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt skal lægge Natura 2000-planen til grund. Planen er vedtaget i 2011, hvorefter kommunalbestyrelserne og Naturstyrelsen udarbejder bindende handleplaner, som skal sikre gennemførelsen af Natura 2000-planen. Direkte statslig opfølgning i form af bekendtgørelser o.l. sker dog på grundlag af Natura 2000-planen. Offentlige lodsejere kan vælge at gennemføre Natura 2000-planen direkte i deres drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planen tilsidesætter ikke øvrig lovgivning, og den indsats, som iværksættes for at sikre planens gennemførelse, skal have de fornødne tilladelser, dispensationer m.v. på grundlag af konsekvensvurderinger m.m. Der er ikke gennemført konsekvensvurderinger i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte planer, idet der ikke i planen er taget konkret stilling til forvaltningsindsatsens præcise lokalisering eller valgt forvaltningsmetoder. Der er dog i Natura 2000-planen taget stilling til afvejning mellem modsatte naturinteresser i de tilfælde, hvor sådanne allerede på nuværende tidspunkt i planlægningen kan forudses, og hvor en sådan afvejning er forbundet med og nødvendig for forvaltningen af området. Evt. konkrete konsekvenser af denne afvejning vil blive afklaret i forbindelse med gennemførelsen af planen og valg af virkemiddel.

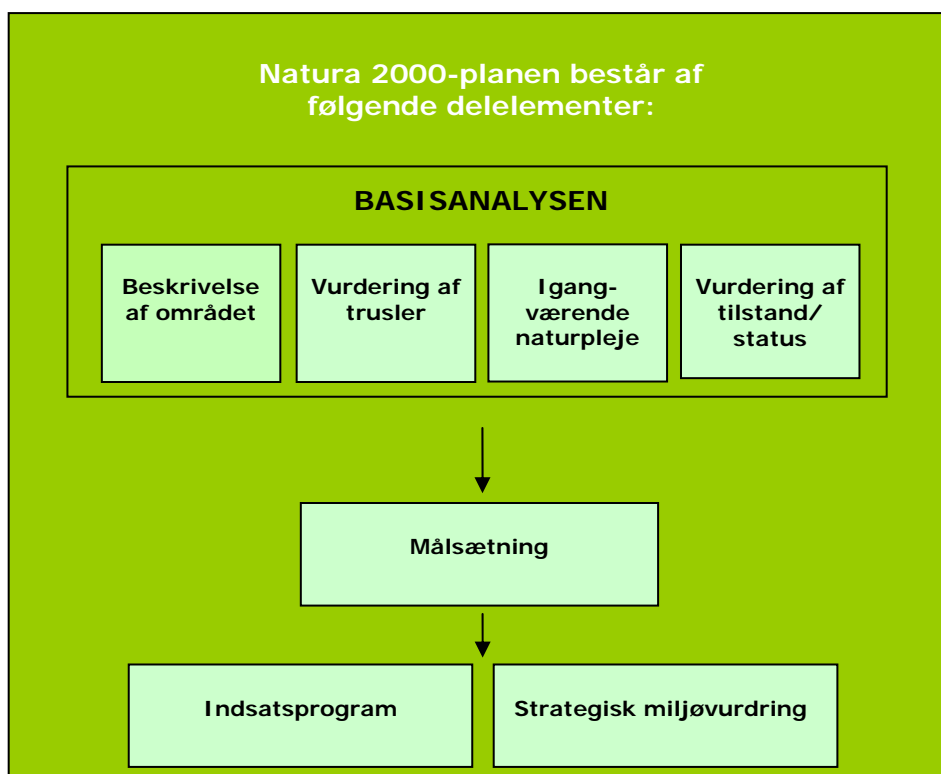
Natura 2000-planens målsætninger er bindende og skal desuden anvendes ved konsekvensvurdering i forbindelse med myndighedsudøvelse, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 408 af 1. maj 2007 (ændret ved bekendtgørelse nr. 1443 af 11. december 2007 med senere ændringer) om udpegnings- og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter.

Indsatsprogrammets retningslinjer er ligeledes bindende og danner grundlag for områdets handleplan og eventuelle drifts- og plejepla-

Natura 2000-plan

ner.

Natura 2000-planen koordineres med vandplanen for hovedvandopland 2.5 Smålandsfarvandet og bliver ligesom denne revideret hvert 6. år. De dele af Natura 2000-planen, der vedrører skovbevoksede fredskovspligtige arealer, revideres dog kun hvert 12. år.

Figur 1. Opbygning af en Natura 2000-plan.

Guldborgsund og Bredningen

Områdebeskrivelse

Natura 2000-området har et areal på 79.069 ha og afgrænses som vist på bilag 1. Natura 2000-området består af Habitatområde nr. H152 og Fuglebeskyttelsesområde nr. F82, F83, F85 og F86.

Området er et stort kystnært marint område med en lang, flad og bugtet kystlinje. Arealmæssigt er det et af landets største Natura 2000-områder. Det består af en god bid af Smålandsfarvandet mod nord, som via Guldborgsund er forbundet med farvandet ned til sandrevlerne Rødsand og Hyllekrog mod syd. Der er en del øer og holme i området; de større øer Fejø og Femø i Smålandsfarvandet indgår dog kun med kyststrækningerne. Generelt er de lavvandede marine områder præget af sandbund med spredte sten, men der er også områder med vadeflader, kystlaguner og rev.

Adskillige steder er kystlinjen modificeret ved hjælp af diger, mest omfattende ved Saksfjed på Sydlolland. Andre steder er der en friere landskabsdannelse, således langs erosionskysten på Sydfalster og i form af sandrevler og krummoddedannelse ved Rødsand og Hyllekrog. Hvor sandrevlerne bliver af vedvarende karakter, som på Hyllekrog, udvikles hvide klitter med marehalm og senere stabile (grå) klitter med en større artsrigdom af planter.

I den sydlige del af Smålandsfarvandet findes områder med sammenhængende ålegræsbede, der dog de seneste år er reduceret væsentligt. Disse områder er generelt et spisekammer for internationalt beskyttelseskrævende fuglearter. Det gælder for rastende flokke af knopsvane, sangsvane, blishøne, troldand, taffeland, hvinand og mørkbuget knortegås. Andre arter er knyttet til området både i for-

Natura 2000-plan

bindelse med anlæg af yngleplads og under fødesøgning, f.eks. klyde, havterne, fjordterne, dværgterne, toppet skallesluger, stor skallesluger og havørn.

Spættet sæl og gråsæl yngler på sandrevler i området ved Rødsand. Her er der et særligt nationalt ansvar, da det er et af de meget få steder i Danmark, gråsælen yngler. Marsvin er udbredt i Smålandsfarvandet, og området har en vis betydning for marsvinebestanden i Danmark.

Områdets betydning for de mange kystfuglearter og sælerne afspejles ved tilstedeværelsen af seks vildtreservater for fugle samt et sælreservat med specifikke jagt- og færdselsrestriktioner.

Strandenge med deres salttålende plantearter findes typisk som langstrakte bånd i kystlinjen. Flere af strandengsplanterne forekommer kun i Sydøstdanmark. Bag disse, hvor kalkholdigt trykvand træder frem, optræder flere steder rigkær, og i baglandet, på morænejorden, af og til kalkoverdrev. På de inddigede arealer findes naturtyper som surt overdrev og tidvis våd eng, sidstnævnte i en kalkfattig version. Blandt skovene i Natura 2000-området er naturtypen bøgeskov på muldbund den mest fremherskende, men egeblandskov og elle- og askeskov er også repræsenteret. De fleste skovarealer er i forstlig drift.

De fugtige naturtyper er levested for sjældne og sårbare arter som plettet rørvagtel, engsnarre, trane og mosehornugle, der alle forekommer som uregelmæssige ynglefugle i området. Landarealerne udnyttes også til fødesøgning af rastende fuglearter som sangsvane, grågås, sædgås og bramgås.

Området som helhed rummer en række arter på habitatdirektivets bilag IV, som ikke er på udpegningsgrundlaget, bl.a. visse arter af flagermus og padder.

Den sjældne billeart eremit, er på udpegningsgrundlaget for området, idet den tidligere er fundet i Keldskov på Sydlolland. Arten er dog ikke konstateret i en årrække, og det er uvist om den fortsat findes i området. Eremit er en prioriteret art i EU, hvilket i særlig grad forpligter Danmark til at passe på arten. Den opretholdes foreløbig på udpegningsgrundlaget og i målsætningen for området.

Natura 2000-plan

Saksfjed inddæmning og Hyllekrogtangen

På www.naturstyrelsen.dk samt i figur 2 og bilag 2 er der angivet hvilke naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for dette område.

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 152		
Naturtyper:	Sandbanke (1110) Vadeflade (1140) *Lagune (1150) Bugt (1160) Rev (1170) Strandvold med enårige planter (1210) Strandvold med flerårige planter (1220) Enårig strandengsvegetation (1310) Strandeng (1330) Forklit (2110) Hvid klit (2120) *Grå/grøn klit (2130) *angiver prioriteret naturtype	Klitlavning (2190) Kransnålalge-sø (3140) Næringsrig sø (3150) Brunvandet sø (3160) Kalkoverdrev (6210) *Surt overdrev (6230) Tidvis våd eng (6410) Urtebræmme (6430) *Kildevæld (7220) Rigkær (7230) Bøg på mor (9110) Bøg på muld (9130) Bøg på kalk (9150) Ege-blandskov (9160) *Elle- og askeskov (91E0)
Arter:	Skæv vindelsnegl *Eremit Bredøret flagermus *angiver prioriteret art	Damflagermus Gråsæl Spættet sæl

Natura 2000-plan

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 82

Fugle:	Sædgås (rastende) Grågås (rastende) Bramgås (rastende) Rørhøg (ynglende)	Plettet rørvagtel (ynglende) Engsnarre (ynglende) Trane (rastende og ynglende)
---------------	---	--

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 83

Fugle:	Skarv (rastende) Rørdrum (ynglende) Knopsvane (rastende) Sangsvane (rastende) Sædgås (rastende) Mørkbuget knortegås (rastende) Hvinand (rastende) Lille skallesluger (rastende) Havørn (ynglende)	Rørhøg (ynglende) Blishøne (rastende) Klyde (ynglende) Splitterne (ynglende) Fjordterne (ynglende) Havterne (ynglende) Dværgterne (ynglende) Mosehornugle (ynglende)
---------------	---	---

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 85

Fugle:	Knopsvane (rastende) Sangsvane (rastende) Grågås (rastende) Hvinand (rastende) Toppet skallesluger (rastende) Stor skallesluger (rastende)	Rørhøg (ynglende) Blishøne (rastende) Klyde (ynglende) Fjordterne (ynglende) Havterne (ynglende) Dværgterne (ynglende)
---------------	---	---

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 86

Fugle:	Knopsvane (rastende) Sangsvane (rastende) Taffeland (rastende) Troidand (rastende)	Hvinand (rastende) Stor skallesluger (rastende) Havørn (ynglende) Rørhøg (ynglende)
---------------	---	--

Figur 2. Naturtyper (med typekode), fugle og andre arter, der udgør udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området. Der er anvendt de autoriserede korte navne på naturtyperne. De fuldstændige navne findes på www.naturstyrelsen.dk

Af ynglefuglene på udpegningsgrundlaget har trane, engsnarre og

Natura 2000-plan

havørn i de seneste år været inde i en fremgang på nationalt plan, mens klyde og splitterne har været i tilbagegang. Blandt trækfuglene på udpegningsgrundlaget har grågås, bramgås og lille skallesluger i de seneste år haft en fremgang på nationalt plan, mens (tai-ga)sædgås og stor skallesluger har været i tilbagegang.

I basisanalyserne for Natura 2000-området 173 findes der en mere detaljeret gennemgang af området. På Naturstyrelsens hjemmeside www.naturstyrelsen.dk samt i bilag 2 er der angivet hvilke naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget.

Natura 2000-området ligger i Guldborgsund og Lolland kommuner og inden for vandplanområdet hovedvandopland 2.5 Smålandsfarvandet. Området tilhører den kontinentale biogeografiske region.

Trusler mod områdets naturværdier

I det følgende afsnit skal de oplyste trusler forstås som påvirkninger af naturtyper og arter, der er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området. Trusler er i den forbindelse aktuelt forekommende og konkrete påvirkningsfaktorer, der enkeltvis eller i samvirkning vil kunne forhindre, at naturtyperne og arterne opnår gunstig bevaringsstatus. Det kan dog også være potentielle påvirkningsfaktorer i det omfang, at der er viden om, at påvirkningerne periodevis er forekommet i området, men aktuelt ikke er til stede. Aktuelle påvirkninger, der f.eks. reguleres internationalt eller i anden sammenhæng, og derfor ikke er et anliggende for Natura 2000-planen, kan også fremgå, men vil ikke være en del af denne Natura 2000-plans indsatsprogram.

Næringsstofbelastning / Reduktion i fødegrundlag

Tilledning af næringsstoffer til marine områder og til ferskvand er en trussel mod naturtilstanden. I kystfarvandene ses det bl.a. ved store forekomster af trådalger. Ålegræsset har tidligere været meget udbredt i store dele af området, men har de seneste år været i markant nedgang. Nedgangen gælder både ålegræssets dybdeudbredelse og tæthed. I takt med effekterne af øget næringsbelastning, bl.a. ålegræssets tilbagegang, er flere arter af ynglende og vinterrastende kystfugle gået tilbage.

Næringsstofbelastning af sønaturtyper og lavbunds naturtyper sker bl.a. ved tillædning af drænvand, overfladevand fra marker og lokalt tillige husspildevand.

Strandenge, kalkoverdrev, surt overdrev, rigkær og skove grænser typisk op til markarealer og kan påvirkes negativt i randarealerne.

Kvælstofnedfaldet fra luften har overskredet den nedre tålegrænse for de sårbare naturtypers vedkommende, især klit-, sø- og skovnaturtyper samt surt overdrev. Den høje ende af tålegrænse-intervallet vurderes at være overskredet i en stor del af arealet med skovnaturtyper. Det samme er tilfældet for de kvælstoffølsomme sønatur-

typer.

Tilgroning og uhensigtsmæssig drift

Uhensigtsmæssig drift og tilgroning findes i mange lysåbne naturtyper, men især i strandeng, rigkær og kalkoverdrev. Tilgroning hænger typisk sammen med uhensigtsmæssig drift, men truslen forstærkes ofte ved samspil med andre faktorer, f.eks. næringsstofbelastning og unaturlige vandstandsforhold. Tilgroning i høje urter i rigkær og andre vådområder kan samtidig også være et problem for skæv vindelsnegl, hvor tilgroning medfører en reduktion af artens levested.

På flere holme og småøer, som er vigtige ynglepladser for kystfuglene, er driften ophørt med deraf følgende tilgroning.

Intensiv skovdrift kan medføre, at skovnaturtyperne forringes eller ødelægges, f.eks. ved hugst og forstyrrelse af jordbunden. Desuden er der en utilstrækkelig beskyttelse af skovnaturtyperne mod bl.a. konvertering til andre typer af skov, som ikke er omfattet af habitatdirektivet.

Opvækst af vedplanter omkring eventuelt tilbageværende levesteder for eremit vil medføre utilstrækkelig lystilgang til værtstræerne og gøre dem gradvis mere uegnede som levested. Manglende værtstræer for eremit er en betydelig trussel for denne art på både kort og lang sigt. Skal en bestand af eremit overleve i dette område, skal der konstant være gamle løvtræer tilstede med hulheder, således at der konstant findes egnede værtstræer.

Invasive arter

Rynket rose er et særligt problem i klitområder, hvor den breder sig voldsomt. Ligeledes er der problemer med kæmpe-bjørneklo, som især ses på fugtige arealer.

Uhensigtsmæssig hydrologi

Unaturlige vandstandsforhold i form af grøftning og dræning findes på en stor del af de beskyttelseskrævende naturtyper, men grøfterne vedligeholdes ikke i alle tilfælde. Truslen er især konstateret i naturtyperne rigkær, tidvis våd eng og strandeng, men også ved udtørring af rørskove.

Arealreduktion/fragmentering

De lysåbne naturtyper kalkoverdrev og rigkær er truet af fragmentering. Der findes en del små og isolerede forekomster bag strandengene, som vil blive knyttet bedre sammen via forbedret strandengsdrift.

Den sjældne bille eremit er stærkt truet, måske uddød i området, hvor den senest er konstateret i 1980. Hvis den stadig findes med en mindre population, vil fragmentering af levestedet være en akut trussel.

Plettet rørvagtel og trane som ynglefugl er truet af for små levestedsarealer. Opbygningen af en robust bestand kræver større sam-

menhængende halvvåde rørskovspartier og våde enge.

Miljøfarlige stoffer

Som det fremgår af vandplanen for 2.5. Smålandsfarvandet er der konstateret miljøfarlige stoffer i koncentrationer, der overskrider midlertidigt fastlagte grænseværdier i hhv. muslinger og sediment. Forhøjede niveauer af miljøfarlige stoffer kan give både kort- og langtidseffekter på dyrelivet. Truslen håndteres via vandplanen.

Forstyrrelser

Forstyrrelse i form af sejlads og landgang på de ubeboede øer og landtanger er en trussel mod fuglelivet og sælerne. De otte vildtreservater i Natura 2000-området afhjælper dette, men trusselsbilledet findes også udenfor reservaterne, bl.a. på nyopdukkede sandøer.

Bredøret flagermus og damflagermus er konstateret i Natura 2000-området ved punktovervågning. Arterne forstyrres i det omfang deres levesteder i hule træer, gamle bygninger mv. påvirkes negativt.

Prædation

Ræv udgør en trussel mod flere af de mest sårbare fuglearter som trane, terner, mosehornugle, ænder og vadefugle. På strandenge fungerer træer og buske som skjulested for ræve og udkigspost for krager, der tager mange æg. På nogle af de ubeboede øer har fuglene derudover meget ringe ynglesucces på grund af rotter og mink.

Fiskeri

Fiskeri med bundslæbende redskaber, hvorved der sker en fysisk ødelæggelse af rev og boblerev, dels ved fjernelse af bundflora og bundlevende dyr, og dels ved fjernelse af hårdbund, sten og skaller, er en trussel mod disse marine naturtype. Omfanget af det aktuelle fiskeri på de pågældende naturtyper kendes ikke. NaturErhverv har dog oplysninger om fiskeri med større fartøjer i og omkring området. Dette fiskeri fremgår af Bilag 5, hvor fiskeriaktiviteterne i 2009 er vist for fiskefartøjer større end 15m.

Igangværende pleje og genopretning

Afgræsning af lysåbne naturtyper sker i mange tilfælde ved MVJ-aftaler, men fornyelsen af disse er usikker, da de fremtidige tilskudsmuligheder er ukendte og fordi der er mangel på kreaturer.

Guldborgsund kommune har indgået græsningsaftaler som vedrører strandenge ved Vignæs.

Enkelte områder langs kysten er fredet og plejes.

De fleste skovarealer er i forstlig drift. Nogle steder er der stadig gamle driftsformer i brug f.eks. stævningsdrift og græsningssskov. I Frejlev Skov har de fleste lodsejere indgået en aftale om naturnær skovdrift.

Et større naturgenopretningsprojekt er gennemført ved Kalø Grå,

Natura 2000-plan

hvor Saksøbing Sukkerfabriks jordbassiner er omdannet til strandenge, søer og enge.

Fugleværnsfonden har udformet en revideret plejeplan for fondens arealer ved Hyllekrog-Saksfjeld på Lollands sydspids (170 ha). Plejeplanen fokuserer især på tiltag til gavn for områdets fugle bl.a. med græsning for at sikre lav vegetation på de lysåbne arealer.

Fugleværnsfonden har ligeledes i de seneste år gennemført plejetiltag for grønbroget tudse på Hyllekrogtangen. Projekterne er udløbere af et længerevarende LIFE-projekt Baltcoast, som omhandler tiltag for den prioriterede naturtype 1150 kystlagune samt fugle og padder.

Der er 8 vildtreservater i Natura 2000 område 173. Guldborgsund blev etableret som reservat allerede i 1958, og flere kom til i 1970'erne, 1980'erne og 1990'erne. Det nuværende reservatnetværk omfatter i alt 15.658 ha, hvoraf 97 % er havareal. Det drejer sig foruden Guldborgsundreservatet om Rågø, Tårs Vig, Majbølle, Kalvø, Bøtø Nor, Nysted Nor, Rødsand og Hyllekrog. Inden for vildtreservaterne er der særlige færdsels- og jagtreguleringer af hensyn til fuglelivet og specielt i Rødsandreservatet for sælerne.

Sydfalster med Bøtø Nor

Tilstand og bevaringsstatus/prognose

For nogle naturtyper er der udviklet et system til vurdering af den enkelte naturtypes aktuelle *tilstand*, som er et udtryk for typens ak-

tuelle naturindhold og en række andre målbare faktorer.

Bevaringsstatus for naturtyper og arter er derimod en vurdering af, hvordan deres tilstand vil være i fremtiden, såfremt der ikke sker ændringer i udnyttelsen og i de trusler, der eksisterer i dag. Der er således tale om en *prognose* for arternes og naturtypernes udviklingsretning. I de følgende afsnit er der nærmere beskrevet tilstand og bevaringsstatus/prognose for områdets naturtyper og arter.

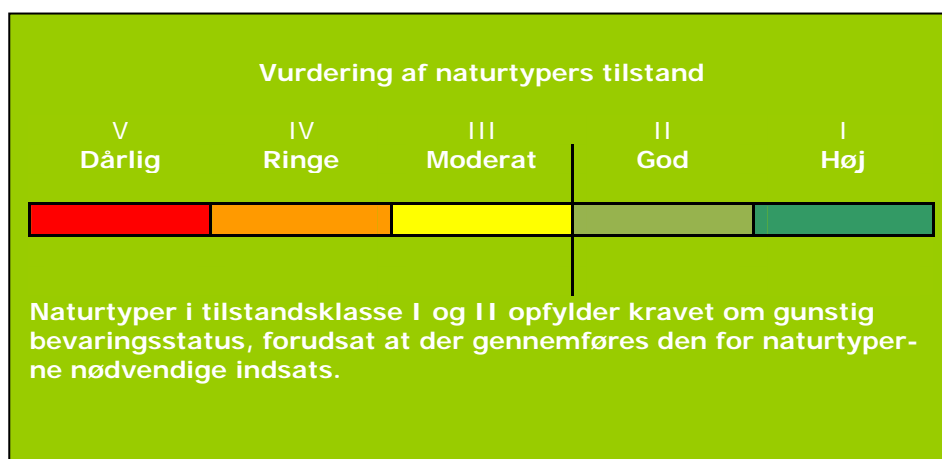
Vurdering af tilstand

Der er sammenlagt foretaget en vurdering af tilstanden af 23 lysåbne naturtyper og 10 skovnaturtyper. Naturtyperne er kortlagt dels i basisanalyserne, dels i en efterfølgende kortlægning. Desuden er tilstanden vurderet for udvalgte forekomster af 5 sønaturtyper.

Vurderingen bygger på et system, der inddeler forekomster af habitatdirektivets naturtyper i 5 tilstandsklasser (figur 3), hvor I er bedst og V er dårligst. Som led i beregningen af tilstanden beregnes både et artsindeks, baseret på indholdet af plantearter i en cirkel med radius 5 m og et strukturindeks baseret på vegetationshøjden, opvækst af vedplanter, forekomst af drængrøfter m.m. For skovnaturtyperne baseres strukturindeks bl.a. på omfang af jordbearbejdning, afvandsingsforhold, forekomst af invasive arter og træ Kronernes lagdeling i forskellige etager.

Naturtilstanden er altså et beregnet og vægtet udtryk for den aktuelle naturtypes artsindhold og strukturforhold i det aktuelle Natura 2000 område.

For skovnaturtyperne i området gælder, at det kun er fredskovpligtige arealer, som på nuværende tidspunkt er kortlagt. Således er tilstanden nedenfor kun vurderet for fredskovspligtige skovnaturtyper.

Figur 3. Tilstandsklasser for naturtyper.

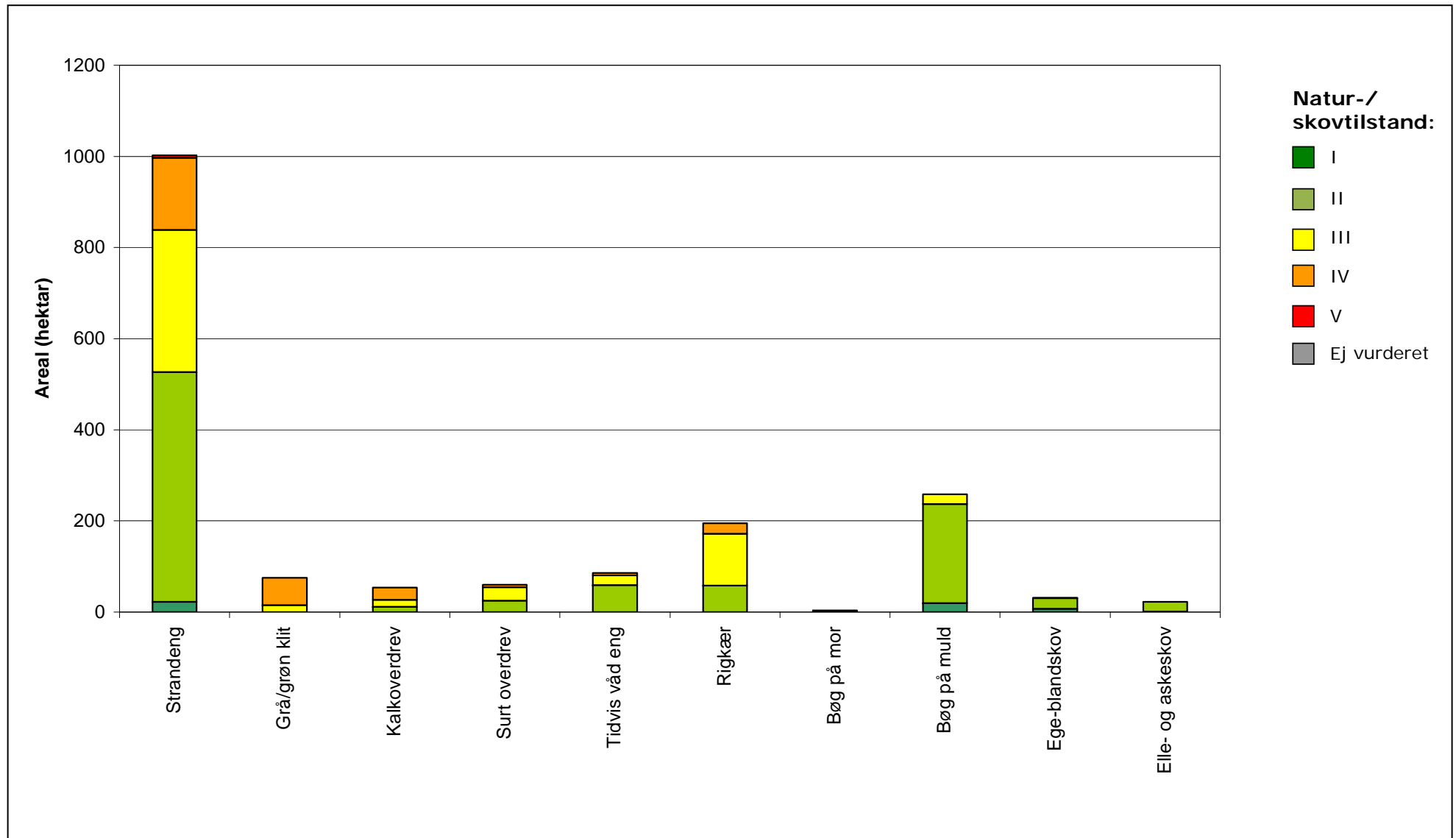
Strukturindeks og artsindeks for den enkelte naturtype vægtes sammen med naturtypens tilstandsklasse på arealet. Et højt strukturindeks kombineret med et lavt artsindeks viser, at naturarealet har

Natura 2000-plan

forudsætninger for et højt naturindhold, men at de karakteristiske arter ikke er til stede. Et højt artsindeks kombineret med et lavt strukturindeks kan anvendes som et redskab til at lokalisere artsrige forekomster med et stort behov for pleje eller anden indsats.

I figur 4 er vist natur/skovtilstanden for Natura 2000-områdets naturtyper både som graf og i tabelform. Kun en mindre del af vandhullerne er tilstandsvurderet og er derfor ikke medtaget i figuren.

Figur 4. Natur-/skovtilstand for de af Natura 2000-områdets naturtyper, som er tilstandsvurderet.

Naturtype	Kortlagt areal (hektar)					Total (ha)
	I	II	III	IV	V	
Strandeng 1330	22,0	504,7	311,8	158,6	5,0	1002,1
*Grå/grøn klit 2130	-	-	14,9	60,2	-	75,1
Kalkoverdrev 6210	-	11,3	15,2	27,6	-	54,0
*Surt overdrev 6230	-	25,1	29,8	5,1	-	59,9
Tidvis våd eng 6410	-	59,0	21,6	5,1		85,7
Rigkær 7230	-	58,3	113,6	23,5	-	195,4
Bøg på mor 9110	1,3	1,9	-	-	-	3,3
Bøg på muld 9130	20,0	217,3	20,6	-	-	258,0
Ege-blandskov 9160	7,5	22,5	1,6	-	-	31,6
*Elle- og aske- skov 91E0	0,9	21,7	-	-	-	22,6

* angiver at naturtypen er prioriteret dvs. i EU udpeget som særligt truet eller beskyttelseskrævende.

En oversigt over arealfordeling på naturtilstandsklasser af de i alt 10 tilstandsvurderede naturtyper i Natura2000-området ses ovenfor. Der må antages at være arealer med habitatnatur i ringe tilstand, der ikke er fundet ved kortlægningen, og de angivne totalarealer er derfor minimumsværdier. Der er i alt kortlagt og tilstandsvurderet ca. 1.770 ha, heraf ca. 300 ha skov. Dertil kommer de endnu ikke tilstandsvurderede naturtyper, der – bortset fra de marine – dog arealmæssigt vurderes at være mindre betydende.

Den arealmæssigt dominerende naturtype er strandeng, som findes udbredt generelt langs kysterne i området. En stor del af strandengene er taget ud af drift og har været det i længere tid. Det betyder bl.a. at næsten halvdelen af strandengene har en forholdsvis ringe fysisk tilstand (struktur). Ved forbedret afgræsning vil strukturen kunne bedres hurtigt, mens det vil tage længere tid at løfte artstilstanden.

Grå/grøn klit er registreret med en stor og fem mindre forekomster, der alle er i moderat naturtilstand (III). Alle forekomster, på nær den mindste på 1 ha, har strukturindeks 0.4 – 0.6, hvilket især hænger sammen med udbredt forekomst af rynket rose. Artstillindeks er generelt lavt, 86 % af arealet i indeks 0.2 – 0.4. Dette må dog tages med betydeligt forbehold, idet tilstandsvurderingen fandt sted på et uheldigt tidspunkt, i vintermånederne, hvor mange karakteristiske arter ikke har været synlige.

Kalkoverdrev og surt overdrev findes, bortset fra enkelte forekomster på 10 – 20 ha, som små fragmenterede morænearealer ovenfor det marine forland. Enkelte forekomster, særligt af kalkoverdrev, findes på små øer og er endnu ikke tilstandsvurderede. Knap halvdelen af det tilstandsvurderede areal af begge typer er i strukturindeks 0.2 – 0.4, hvilket skyldes udbredte tilgroningsproblemer. Artstilstanden er på samme niveau for surt overdrev, men noget bedre for kalkoverdrev. Der må dog tages samme forbehold som anført for grå/grøn klit.

Tidvis våd eng findes næsten udelukkende på inddigede arealer, 100 % har strukturindeks 0.6 - 1 som udtryk for god drift. 57 % har artsindeks 0.6 - 1. Riggærene findes som flere ofte fragmenterede forekomster. 28 % er i strukturindeks 0 – 0.4, hvilket afspejler problemer med tilgroning og vandstandsforhold. Artstilstanden er ikke god: 69 % har artsindeks 0 – 0.6, men der skal igen tages et vist forbehold, jf. ovenstående.

Størstedelen af skovnaturtyperne er i god til høj tilstand.

Der er endnu ikke udviklet et system til vurdering af tilstanden for en række lysåbne naturtyper, marine naturtyper, større søer, vandløb samt fugle og andre arter.

Se kort med tilstandsvurdering af de enkelte forekomster i Natura 2000-området på www.naturstyrelsen.dk

Vurdering af bevaringsstatus/prognose

Miljømålsloven og skovloven fastsætter som et overordnet mål, at naturtyper og arter, som Natura 2000-områderne er udpeget for, skal have en gunstig bevaringsstatus. Gunstig bevaringsstatus er defineret i Habitatdirektivet (figur 5).

Gunstig bevaringsstatus

En naturtypes "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- det naturlige udbredelsesområde og de arealer, det dækker inden for dette område, er stabile eller i udbredelse, og
- den særlige struktur og de særlige funktioner, der er nødvendige for dets opretholdelse på langt sigt, er til stede og sandsynligvis fortsat vil være det i en overskuelig fremtid, samt når
- bevaringsstatus for de arter, der er karakteristiske for den pågældende naturtype, er gunstig

En arts "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- data vedrørende bestandsudviklingen af den pågældende art viser, at arten på langt sigt vil opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige levesteder, og
- artens naturlige udbredelsesområde hverken er i tilbagegang, eller der er sandsynlighed for, at det inden for en overskuelig fremtid vil blive mindsket, og
- der er og sandsynligvis fortsat vil være et tilstrækkeligt stort levested til på langt sigt at bevare dens bestande

Figur 5. Habitatdirektivets definition af gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau for naturtyper og arter.

Gunstig bevaringsstatus skal generelt opnås inden for hvert af Danmarks to biogeografiske regioner, nemlig den kontinentale og den atlantiske region. Gunstig bevaringsstatus skal dog ifølge EU's vejledning til direktivets artikel 6 også anvendes på de enkelte Natura 2000-områder, men der findes ingen retningslinjer for, hvorledes denne vurdering skal foretages. Den første Natura 2000-plan laves på grundlag af tilgængelig viden og derfor alene ud fra en prognose for de enkelte naturtyper og arters udvikling.

Prognosen for de kortlagte naturtyper er bestemt på områdeniveau ud fra de enkelte forekomsters natur/skovtilstand og aktuelle trusler og inddeles i *gunstig* eller *ugunstig prognose*. Naturtyper i tilstandsklasse I (høj tilstand) eller II (god tilstand) har en gunstig prognose, hvis det vurderes, at tilstanden også kan opretholdes på langt sigt. I mange tilfælde forudsætter det, at der gennemføres den for naturtyperne nødvendige indsats i form af naturpleje, begrænsning af næringsstofftilførsel, forbedring af hydrologiske forhold m.m.

Prognosen for de øvrige naturtyper og alle arterne er baseret på den bedste tilgængelige viden. Her benyttes begreberne *vurderet gunstig*, *vurderet ugunstig* og *ukendt prognose*.

I Natura 2000-området er der foretaget følgende vurdering af prognosen for naturtyper og arter:

Prognosen er gunstig eller vurderet gunstig for:

- Tidvis våd eng, da den har gode strukturforhold og ikke er belastet kritisk af kvælstofdeposition eller andre undersøgte kår-faktorer.
- Ynglefuglene havørn, rørdrum, rørhøg idet bestanden vurderes stabil til stigende.
- Trækfuglene grågås og bramgås, idet bestandene både nationalt og i området er stigende.

Prognosen er ugunstig eller vurderet ugunstig for:

- De marine naturtyper sandbanke, bugt og rev vurderes ugunstige bl.a. pga. næringsstofbelastning. Rev muligvis tillige som følge af fiskeri med bundslæbende redskaber.
- Strandeng og rigkær på grund af ringe strukturforhold, primært tilgroning, samt uhensigtsmæssig hydrologi. Rigkær tillige pga. fragmentering.
- Klit- og overdrevsnaturtyperne forklit, hvid klit, grå/grøn klit, klitlavning, kalkoverdrev samt surt overdrev på grund af atmosfærisk kvælstofbelastning, tilgroning og invasive arter.
- Sønaturtyperne kransnålalge-sø og brunvandet sø på grund af næringsstofbelastning, bl.a. med atmosfærisk kvælstof.
- Skovnaturtyperne: bøg på mor, bøg på muld, bøg på kalk, ege-blandskov og elle- og askeskov, da næringsstofbelastning af luftbåren kvælstof overstiger laveste tålegrænse for typerne.
- Eremit, på grund af ingen fund ved de seneste overvågninger, manglende beskyttelse af værtstræer, tilgroning omkring værtstræer samt dårlige spredningsmuligheder (fragmentering).
- Ynglefuglene: Plettet rørvagtel på grund af uhensigtsmæssig hydrologi og fragmentering, trane som ynglefugl på grund af uhensigtsmæssig hydrologi, splitterne, fjordterne, havterne og dværgterne på grund af prædation, forstyrrelser og tilgroning, mosehornugle på grund af prædation og fragmentering.

Prognosen er ukendt for:

- De marine naturtyper: lagune og vadeblade. Naturtyperne er ikke kortlagt.
- Lysåbne naturtyper: strandvold med enårige planter, strandvold med flerårige planter, enårig strandengsvegetation, næringsrig sø, kildevæld og urtebræmme, da disse naturtyper ikke er kortlagt.
- Skæv vindelsnegl, da bestand og udbredelse er delvis ukendt og bestandsudvikling kendes ikke.
- Gråsæl og spættet sæl, da bestandenes tilstand i forhold til evt. reduceret fødeudbud ikke er tilstrækkeligt kendt i området. Gråsæl har kun ynglet få gange på én lokalitet i området

og bestandsudviklingen er derfor usikker. Begge arter er muligvis truet af forstyrrelser, især i yngle- og pelsfældningsperioderne, men størrelsen heraf er ikke kendt.

- Ynglefuglene engsnarre og klyde, da bestandstal og bestandsudvikling er for utilstrækkelige til en vurdering af prognosen inden for området.
- Trækfuglene: Knopsvane, sangsvane, sædgås, mørkbuget knortegås, taffeland, troldand, hvinand, lille skallesluger, toppet skallesluger, stor skallesluger, blishøne, trane (trane er på udpegningsgrundlaget både som ynglefugl og trækfugl) samt skarv, da bestandstal og bestandsudvikling er for utilstrækkelige til en vurdering af prognosen inden for området.
- Bredøret flagermus og damflagermus. Arterne er observeret inden for området ved punktovervågning, men bestand og bestandsudvikling kendes ikke. Arternes levesteder er ikke kortlagt.

Målsætning

Det overordnede mål er at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget i de enkelte Natura 2000-områder (jf. dog nedenfor om eventuelle modstridende interesser).

Der opstilles en **overordnet målsætning** for området. Den overordnede målsætning angiver det overordnede sigte for, hvorledes området skal udvikle sig både for at sikre områdets integritet og en gunstig bevaringsstatus for arter og naturtyper. Målsætningen skal endvidere fremhæve de naturtyper og arter, der udgør den største arealandel af området, og endelig fremhæves forekomster af naturtyper og arter, der har stor vigtighed på nationalt og/eller biogeografisk niveau. En vurdering af denne betydning foretages efter følgende kriterier:

- Stort areal, levested eller bestand
- Få forekomster
- Truede naturtyper og arter
- Særlige danske ansvarsområder

Der opstilles desuden mere **konkrete målsætninger**, der fastlægger de langsigtede mål for udviklingen i areal og tilstand for de enkelte naturtyper og arters levesteder. Målfastsættelsen tager udgangspunkt i den tilstand, som er vurderet for naturtyper og arters levested efter tilstandsvurderingssystemet.

Hvor der ikke er udviklet et sådant system, skal gunstig bevaringsstatus sikres eller genoprettes på baggrund af bedste faglige viden. Da der endnu ikke er udviklet et tilstandsvurderingssystem til brug

for areal og tilstand af levestederne for fuglearterne, er fastsættelse af målsætningen for de enkelte fuglearter på udpegningsgrundlaget sket på baggrund af en vurdering af, om størrelsen og kvaliteten af levestedet kan rumme bestanden, og ikke på om bestanden rent faktisk er til stede. De i planen angivne bestandsstørrelser er fastsat på baggrund af den officielle danske indmelding til EU.

Såvel den overordnede målsætning som de konkrete målsætninger rækker ud over 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold. Målsætningerne afspejler desuden en afvejning af eventuelle modstridende interesser efter retningslinjer angivet i By- og Landskabsstyrelsen 2009: "Retningslinjer for den statslige Natura 2000-planlægning: Målfastsættelse og indsatsprogram".

Overordnet målsætning for Natura 2000-området

I den overordnede målsætning er der især fokus på de fladvandede marine havområder og strandengene som levesteder for de mange vandfugle på udpegningsgrundlaget. I området skal fødegrundlaget for de rastende fugle og livet omkring de fladvandede områder sikres især ved en mindselse af næringsstofudvaskningen til de marine områder.

Det overordnede mål for Natura 2000-område 173 er:

- At de store marine områder har god vandkvalitet og en artsrig flora og fauna, der tilfredsstillende livsbetingelserne for de internationalt vigtige forekomster af trækkende vandfugle, bl.a. knopsvane, sangsvane, grågås og troidand, som Danmark har et særligt ansvar for at beskytte.
- At fri landskabsdannelse og kystdynamik i området er sikret og genskabt flere steder, hvor det ikke strider mod væsentlige samfundsmæssige, natur- eller kulturhistoriske interesser.
- At opnå og sikre gunstig bevaringsstatus for områdets truede arter: plettet rørvagtel, splitterne, dværgterne, mosehornugle og eremit samt de truede naturtyper surt overdrev, tidvis våd eng og rigkær.
- At sikre Natura 2000-områdets store antal hav- og kysttilknyttede fuglearter samt spættet sæl og gråsæl mod menneskelige forstyrrelser.
- Områdets økologiske sammenhæng og robusthed (dets økologiske integritet) sikres som helhed i form af en
  - hensigtsmæssig drift og hydrologi,
  - lav næringsstofbelastning samt
  - gode etablerings- og spredningsmuligheder for arterne.

Konkrete målsætninger for naturtyper og arter

Der opstilles følgende konkrete målsætninger, som fastlægger de

langsigtede mål for naturtyper og arter i Natura 2000-område 173. Målene skal søges opnået på baggrund af bedste faglige viden og ud fra et forsigtighedsprincip:

- Naturtyper og arter skal have en gunstig bevaringsstatus.
- For naturtyper og for arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse I eller II og gunstig prognose skal udviklingen i deres areal og tilstand være stabil eller i fremgang.
- For naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse III-V og/eller ugunstig prognose skal udviklingen i deres natur/skovtilstand være i fremgang, således at der opnås natur/skovtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed dertil. Det samlede areal af naturtypen/levestedet skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det. Navnlig for skovnaturtyperne kan der være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til arealmålet.
- For naturtyper og arter uden tilstandsvurderingssystem og/eller med en ukendt prognose er målsætningen gunstig bevaringsstatus. For arterne betyder det, at deres levesteder skal kunne danne grundlag for en ynglebestand – samt for fuglene et antal rastende fugle - som minimum svarende til tilstanden ved direktivernes ikrafttræden eller et højere bestandsniveau. For arter med ringe spredningsevne betyder det, at deres levesteder skal kunne danne grundlag for opretholdelse af levedygtige bestande med mulighed for kontakt (genudveksling) mellem delpopulationer samt nyetablering af delpopulationer.
- Naturtypeforekomster i artsklasse I målsættes til tilstandsklasse I og skal søges udvidet/sammenkædet, hvis de naturgivne forhold gør det muligt.
- Kalkoverdrev med vigtige orkidéforekomster er en truet naturtype, som søges konsolideret ved arealudvidelse, hvor der er naturmæssige forudsætninger for det. Naturtypen skal målsættes højt (naturtilstand I) pga. tilstedeværelsen af orkideer (salep-, kødfarvet og maj-gøgeurt) og andre sjældne arter jf. afsnittet om modstridende interesser.
- Små fragmenterede kalkoverdrev kædes sammen, hvor det er muligt.
- Surt overdrev og tidvis våd eng er truede naturtyper, som søges konsolideret ved arealmæssig udvidelse. Det vil i nogen grad kunne ske ved, at tidligere kulturarealer, som nu er i ekstensiv drift, vokser ind i naturtyperne.
- Riggær er en truet naturtype, som konsolideres ved arealmæssig udvidelse, ligesom randvirkning fra naboarealer skal mindskes ved ekstensivering af driften på disse. Jf. afsnittet om modstridende interesser.
- Bestanden af den truede art eremit genoprettes, hvis arten genfindes, til et niveau, hvor den er levedygtig på langt sigt.

Levestederne sikres i givet fald ved, at antallet af eksisterende og potentielle værtstræer er i fremgang. Der skabes mulighed for, at arten kan sprede sig til nærliggende mulige levesteder også uden for Natura 2000-området.

- Yngle- og rasteområder for bredøret flagermus og damflagermus er stabile eller i fremgang.
- Der sikres gunstige levevilkår for spættet sæl og gråsæl, herunder tilstrækkeligt uforstyrrede hvile-, pelsfældnings- og ynglepladser.
- Tilstanden og det samlede areal af levesteder for trane, rørdrum, havørn, mosehornugle, rørhøg, plettet rørvagtel, klyde, engsnarre, fjordterne, splitterne, havterne og dværgterne som ynglefugle stabiliseres eller øges, således at der er tilstrækkeligt med egnede yngle- og fourageringssteder for arterne i området.
- Tilstanden og det samlede areal af levesteder for lille skallesluger og trane som trækfugle stabiliseres eller øges, således at der fortsat er tilstrækkeligt med egnede raste- og fourageringssteder for arterne i området.
- Tilstanden og det samlede areal af levestederne for følgende trækfugle stabiliseres eller øges, således at der er tilstrækkeligt med potentielle og egnede raste- og fourageringssteder til bestande i størrelsen 2800 skarver, 1400 sangsvaner, 14.000 knopsvaner, 5.000 sædgæs, 3.500 bramgæs, 9.000 grågæs, 2.000 mørkbuede knortegæs, 9.000 hvinænder, 34.300 troldænder, 13.000 taffelænder, 3.500 store skalleslugere, 5.000 toppede skalleslugere og 40.000 blishøns.

Modstridende interesser

En målsætning om gunstig bevaringsstatus for en bestemt naturtype kan indebære en nedprioritering af en anden naturtype eller art, og det er nødvendigt at foretage et valg.

Rørhøgens levested er områder med rørsump, vadefugle og gæs foretrækker lavtvoksende eng, engsnarren findes på lavbundsletter med plantedække i varierende højde, mens plettet rørvagtel opsøger ekstensivt afgræssede arealer på meget våd bund. Her må det i givet fald vurderes hvilke arter man vil prioritere til fordel for andre. Det kan være forskelligt på forskellige strandengs- og englokaliteter.

Indsatsprogram

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektivernes krav om gunstig bevaringsprognose er en opgave som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats over flere planperioder. Det er derfor nødvendigt at prioritere indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode er formuleret i 4 sigtelinjer, som lægger niveauet for indsatsen i planperioden. Sigte-

linjerne er beskrevet i bilag 3.

Indsatsprogrammet der bygger på de 4 sigtelinjer beskriver indsatsen i den første planperiode 2010-2015 (for skovbevoksede fredskovs-pligtige arealer dog frem til 2021).

Indsatsprogrammet består af en række **generelle retningslinjer**, som skal sikre den eksisterende naturtilstand. De generelle retningslinjer gælder for alle arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget, og den nødvendige indsats vil efterfølgende blive konkretiseret i de kommunale/statslige handleplaner.

Indsatsprogrammet består desuden af en række **konkrete retningslinjer**, som skal sikre små naturarealer, ubeskyttede naturarealer og særligt truede arter og naturtyper. De konkrete retningslinjer giver en nærmere beskrivelse af den indsats, som i disse særlige tilfælde skal indarbejdes i de kommende handleplaner.

Indsatsprogrammet indeholder ikke bindende krav til kommunernes, Naturstyrelsens eller andre offentlige lodsejeres brug af de virkemidler og tiltag, som skal sikre den nødvendige indsats. Tiltag prioriteres og konkretiseres i handleplanerne eller i andre opfølgende tiltag.

Indsatsprogrammet for Natura 2000-området omfatter nedenstående generelle og konkrete retningslinjer, som tillige er vist oversigtligt i bilag 2.

Generelle retningslinjer

Indsatser efter sigtelinje 1. Areal og tilstand af udpegede naturtyper og levesteder for udpegede arter må ikke gå tilbage eller forringes.

- 1.1 Reduktion af kvælstof-deposition på områdets habitatnaturtyper forventes at ske ved administration af husdyrgodkendelsesloven, der med ændring af 10. februar 2011 har fastlagt et særligt beskyttelsesniveau af hensyn til bevaringsmålsætningen i Natura 2000-planlægningen. Den øvrige tilførsel af næringsstoffer til typerne reduceres, herunder fra dræntilløb og fodring. For marine naturtyper, større søer og vandløb reguleres tilførslen af næringsstoffer via vandplanen.
- 1.2 Der sikres den for naturtyperne mest hensigtsmæssige dynamik og hydrologi på strandeng, i rigkær og i rørskove. Det skal undersøges nærmere, hvor der er behov for at skabe mere hensigtsmæssig hydrologi i skovnaturtyperne, og disse steder sikres den for skovnaturtyperne mest hensigtsmæssig hydrologi.
- 1.3 De lysåbne terrestriske naturtyper sikres en hensigtsmæssig ekstensiv drift og pleje.
- 1.4 Skovnaturtyperne skal sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje. I særlige tilfælde kan permanent ophør af

- drift i skovnaturtyper (urørt skov) være nødvendig for at opfylde direktivforpligtigheden, primært på skovarealer, som i forvejen i en længere periode har haft minimal eller ingen hugst.
- 1.5 Der sikres velegnede levesteder for arterne på udpegningsgrundlaget. Ved levesteder forstås områder med fourageringsmuligheder og (for habitat- og ynglefuglearter) med ynglemuligheder.
  - 1.6 Der sikres levesteder, med individuel hensyntagen til den enkelte arts sårbarhed overfor forstyrrelser for spættet sæl, gråsæl, sædgås, taffeland, troldand, havørn, rørhøg, trane, klyde, splitterne, fjordterne, havterne og dværgterne. Indsatsen gælder både menneskelig forstyrrelse og uønsket prædation. Naturstyrelsen undersøger og vurderer, hvor og i hvilket omfang, der er behov for konkret indsats.
  - 1.7 Invasive arter som rynket rose og kæmpe-bjørneklo bekæmpes og deres spredning forebygges ved hjælp af bedste, kendte metode.
  - 1.8 For de marine naturtyper sikres det, at projekter og aktiviteter ikke skader lokaliteten.

Konkrete retningslinjer

Indsatser efter sigtelinje 2. Små og fragmenterede habitatnaturtyper og levesteder for arter, som ikke kan opretholdes ved drift af det nuværende areal alene, sikres ved arealudvidelse, sammenkædning af arealer, pleje af naboarealer og/eller etablering af spredningskorridorer.

- 2.1 Forekomsterne af kalkoverdrev og rigkær udvides og sammenkædes, hvor det er muligt på naturarealer.
- 2.2 Levesteder for plettet rørvagtel søges udvidet til større sammenhængende arealer med udgangspunkt i eksisterende levesteder. Tiltaget vil også tilgodese ynglende trane, rastende gæs samt engsnarre.

Indsatser efter sigtelinje 3. Naturtyper og levesteder, som ikke er beskyttet af natur- og miljølovgivningen skal sikres.

- 3.1 Skovnaturtyper sikres. Der kan dog være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til sikring af en skovnaturtype.
- 3.2 Yngle- og overvintringssteder for bredøret flagermus og damflagermus, f.eks. i hule træer og gamle bygninger beskyttes så vidt muligt mod ødelæggelse, hvor arterne konstateres, og hvor det skønnes nødvendigt for at sikre utilstrækkeligt beskyttede områder.

- 3.3 Konstaterede forekomster af habitatnaturtyper, der ikke er omfattet af lovgivningen, sikres mod ødelæggelse.
- 3.4 Der sikres beskyttelse mod ødelæggelse af rev.

Indsatser efter sigtelinje 4. Der skal gøres en særlig indsats for naturtyper og arter, hvis biogeografiske status er i fare for at blive alvorligt forringet i 1. planperiode.

- 4.1 For plettet rørvagtel forbedres tilstanden af det eksisterende areal af egnede vådområder ved sikring af velegnede hydrologiske forhold.
- 4.2 Levesteder for splitterne og dværgterne sikres (udover sigtelinje 1-tiltag) ved sikring mod tilgroning af småøer og holme eller forstrandsarealer i øvrigt, hvor der ikke er kortlagt lys-åbne og plejekrævende habitatnaturtyper. Plejen af lysåbne naturtyper optimeres i forhold til ternernes behov, hvor de yngler eller formodes at kunne yngle.

Forslag til mulige virkemidler

Kommunerne, Naturstyrelsen og andre offentlige lodsejere/myndigheder udarbejder handleplaner, vælger virkemidler og foretager den konkrete forvaltning indenfor rammerne af indsatsprogrammet. Mulige virkemidler nævnt i bilag 2 skal derfor betragtes som eksempler på, hvorledes indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammenhæng og synergi med vandplan

Natura 2000-planen er koordineret med vandplanen. Ifølge Vandrammedirektivet må tilstanden af vandområderne ikke forringes, og vandplanens indsatsprogram vil generelt forbedre den eksisterende vandkvalitet i større søer, vandløb, fjorde og kystvande. Forbedringen sker ved reduktion i tilførslen af næringsstoffer samt stedvis sikring af en mere naturlig hydrologi i ådale. Vandplanen vil desuden forbedre de fysiske forhold og sikre kontinuiteten på udvalgte vandløbsstrækninger. Disse indsatser forventes i de fleste tilfælde at bidrage til at forbedre tilstanden i de vandafhængige habitatnaturtyper og i levestederne for de arter, der er tilknyttet vand.

Der er gode muligheder for at opnå andre synergieffekter mellem de 2 planer, men i enkelte tilfælde kan der opstå konflikter, f.eks. hvor indsats efter vandplanen medfører oversvømmelser af habitatnaturtyper eller levesteder for arter.

Planlagt indsats efter vandplanen der kan påvirke udpegningsgrundlaget i et Natura 2000-område væsentligt, skal konsekvensvurderes i henhold til habitatdirektivets artikel 6, stk. 3. Indsatsen kan i givet fald kun gennemføres, hvis det på grundlag af bedste faglige viden

dokumenteres, at aktiviteten ikke vil skade bevaringsmålsætningen for området. Potentielle konflikter mellem Vand- og Natura 2000-planen skal som udgangspunkt afdækket i forbindelse med vedtagelse af vandplanen.

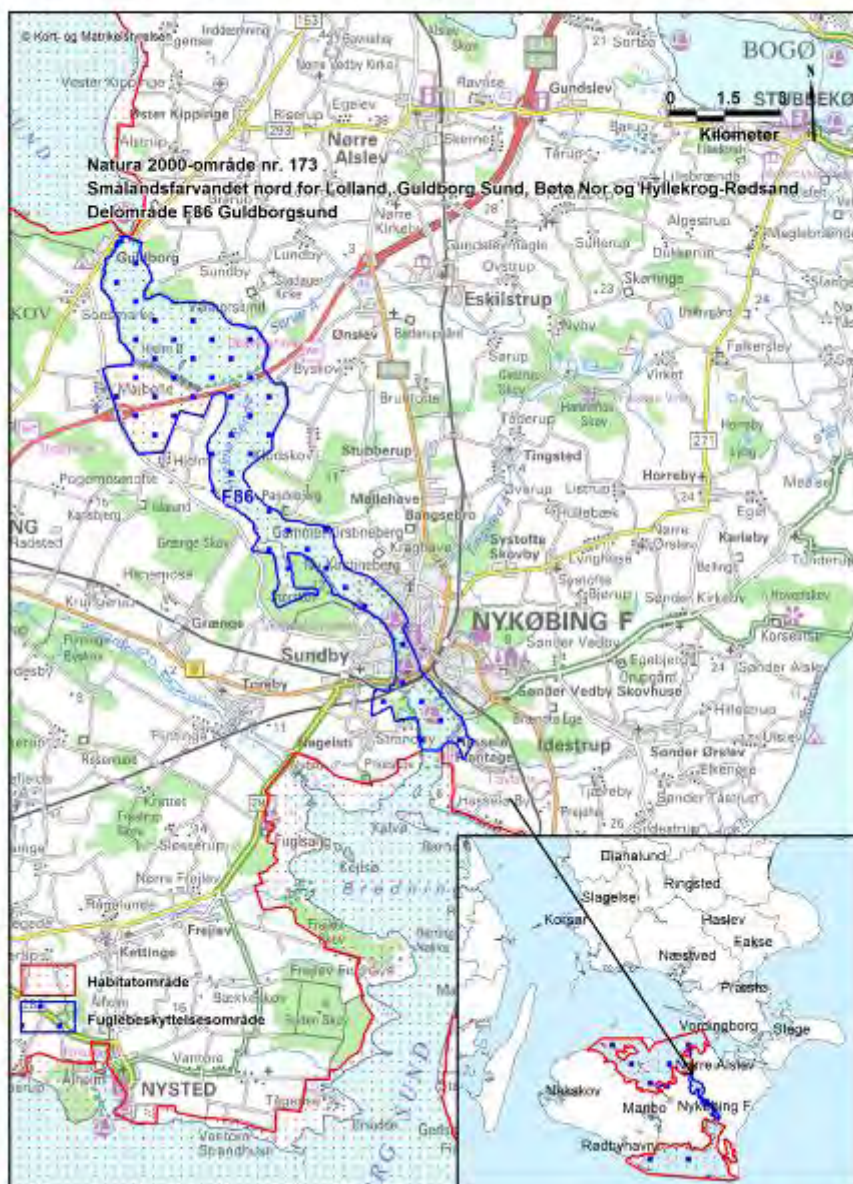
Strategisk miljøvurdering

I medfør af lovbekendtgørelse nr. 936 af 24. november 2009 af lov om miljøvurdering skal der foretages en miljøvurdering af planer og programmer, der omhandler fysisk planlægning og arealanvendelse, eller som kan påvirke et internationalt beskyttelsesområde væsentligt.

I bilag 4 er der udarbejdet en miljørapport, der belyser konsekvenserne ved at gennemføre Natura 2000-planen for område nr. 173

Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning

Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning

Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning

Copyright © Kort- og Matrikelstyrelsen

Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler

En opsummering af Natura 2000-planens indhold, mål og indsatsprogram findes samlet i bilag 2 - opdelt på de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for det på gældende Natura 2000-område. Se www.naturstyrelsen.dk – under opslag for dette Natura 2000-område.

Bilaget indeholder endvidere en oversigt over mulige virkemidler, der er eksempler på, hvordan indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammen med bilag 2 findes på hjemmesiden baggrundsmateriale for planerne samlet i basisanalyse og tillæg til basisanalyse samt henvisning til kort over forekomst af de kortlagte og tilstandsvurderede naturtyper.

Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver

Ved igangsætningen af Natura 2000-planprocessen blev der identificeret en række væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver. På baggrund heraf blev der opstillet 4 sigtelinjer, der formulerer prioriteringen af den nødvendige indsats. Sigtelinjerne sætter dermed rammerne for Natura 2000-planlægningen.

De overordnede rammer er formuleret i nedenstående bilag. Teksten indgik i idéfasen for vand- og naturplanlægningen, juni – december 2007.

Antallet af naturtyper, der kortlægges og tilstandsvurderes er siden udvidet.

Væsentlige naturopgaver

Miljøministeriet har udarbejdet en oversigt over væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen. Det er de opgaver, som tillægges den højeste prioritet i 1. planperiode fra 2010 til 2015:

Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen:

Danmark er ifølge Habitatdirektivet forpligtiget til at iværksætte de nødvendige foranstaltninger, der sikrer eller genopretter en gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør habitatområdernes udpegningsgrundlag.

Samtidig er Danmark forpligtet til, via gennemførelsen af Fuglebeskyttelsesdirektivet, at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at beskytte yngle- og rasteområder for en række fuglearter.

Væsentlige trusler mod naturen

En række faktorer udgør de væsentligste trusler mod de direktivudpegede naturtyper og arter:

Næringsstofbelastning medfører markante forringelser af terrestriske naturtyper, søer, vandløb og kystnære farvande først og fremmest som følge af gødkning, afstrømning fra markarealer og kvælstofnedfald. Store mængder næringsstoffer i naturen fremmer ensartede næringskrævende artssamfund på bekostning af et alsidigt plante- og dyreliv og medfører forringede forhold for den biologiske mangfoldighed og naturtyper og arter;

Tilgroning ændrer på afgørende vis levevilkårene for en række plante- og dyrearter, herunder fuglene. Det truer også især lysåbne naturtyper som moser, enge, klitter, heder, overdrev men også egeskove ofte som følge af manglende eller utilstrækkelig drift;

Fragmentering skaber isolation af arternes bestande, hvorved de risikerer at uddø. Foruden et direkte tab af naturareal, forringes de eksisterende naturtypers tilstand og deres økologiske funktioner;

Udtørring er en vedvarende trussel mod mange våde naturtyper og de tilhørende arter som følge af en ændring i de naturlige vandforhold;

Invasive arter er ikke hjemmehørende arter, der spreder sig. De optager plads og fortrænger det oprindelige plante- og dyreliv og findes i dag på mange naturarealer;

Forstyrrelse kan være en afgørende faktor navnlig for truede og sårbare arter, der på grund af levevis og specifikke krav til levested, vil være følsomme overfor menneskelige aktiviteter. Ofte vil truslerne påvirke i samme retning. For eksempel er tilgroning ofte en effekt af næringsstof-belastning og udtørring, tillige er presset på mange arter højt på grund af fragmentering, og det øges yderligere med forekomst af for eksempel invasive arter og menneskelig forstyrrelse.

Overordnet målsætning

Målsætningen er, at de udpegede naturtyper og arter på sigt opnår "gunstig bevaringsstatus". Der skal opstilles en langsigtet målsætning for hvert af de udpegede Natura 2000-områder.

Målsætningen rækker udover 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold og i de udpegede områder som helhed.

Sigtelinjer for indsatsen i 1. planperiode

Natura 2000-planen skal under hensynstagen til den overordnede målsætning opstille konkrete retningslinjer for indsatsen i 1. planperiode for hvert enkelt beskyttelsesområde. Det kan være en indsats, som strækker sig ud over planperioden, men som skal iværksættes nu.

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelses-direktivernes krav om "gunstig bevaringsstatus" er en opgave, som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats. Det er derfor nødvendigt at prioritere og målrette indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode fokuserer på at sikre naturtilstanden for udpegede naturtyper og bestandene for udpegede arter. Der vil på baggrund af naturmæssige forskelligheder være regionale forskelle i gennemførelsen af indsatsen.

Sikring af naturtilstanden af eksisterende naturarealer og arter i beskyttelsesområderne

Ifølge direktiverne skal de naturtyper og arter, der udgør områdernes udpegningsgrundlag, have en gunstig bevaringsstatus. Der er således en forpligtigelse til at sikre naturen mindst samme tilstand som ved direktivernes ikrafttræden. Dette kræver ofte en løbende driftsindsats og en vedvarende indsats mod næringsstofbelastningen på de eksisterende naturarealer for at opretholde eller genoprette dem i samme tilstand.

Sikring af de små naturarealer

De små naturarealer er ofte i dårlig naturtilstand, blandt andet fordi de er så små, at påvirkningen fra omgivende arealer har stor betydning. En udvidelse af små naturarealer indenfor beskyttelsesområderne samt eventuelt sammenkædning af arealer via spredningskorridorer og trædesten kan være nødvendig for at opretholde naturtilstanden også på længere sigt.

Sikring af naturtyper og levesteder som lovligt kan ødelægges

Der skal ske en sikring af de naturtyper og levesteder, der ikke er beskyttet mod aktiviteter, som direkte kan ødelægge dem. Det drejer sig for eksempel om skovens naturtyper og sten- og boblerev på havet. Der vil derudover være andre ikke beskyttede levesteder for visse af direktivernes arter, hvor en sikring kan være nødvendig, for eksempel for visse fuglearter.

Indsats for truede naturtyper og arter

For naturtyper og arter, hvis status på landsplan er i fare for at blive voldsomt forringet i 1. planperiode, og hvor der er en fare for, at de forsvinder fra den danske natur på sigt kan en egentlig naturgenopretningsindsats og/eller målrettet drift være nødvendig. Som eksempler på truede naturtyper og arter kan nævnes højmoser, eremit og sorterne.

Natura 2000-planlægningen fastlægger desuden retningslinjer for myndighedernes skønsmæssige beføjelser efter lovgivningen i øvrigt.

Natura 2000 og Vandrammedirektivet

Gennemførelsen af Vandrammedirektivet og vandplanerne forventes at bidrage til at imødegå nogle af ovennævnte trusler. Eksempelvis genskabes nye naturområder i ådale, og vandkvaliteten vil blive forbedret. Omfanget af synergieffekten mellem Natura 2000 og Vandrammedirektivet vil blive tydelig undervejs i planprocessen. For vandforekomster, der også er omfattet af Natura 2000-direktiverne, vil det strengeste af miljømålene være gældende.

Med målbekendtgørelsen er der fastlagt nærmere retningslinjer for fastsættelse af mål i Natura 2000-områderne og defineret en 5-trinskala for naturtilstanden i 18 lysåbne naturtyper og 10 skovnaturtyper. Et tilsvarende tilstandssystem er under udarbejdelse for direktivernes arter. På et senere tidspunkt vil et tilstandssystem for såvel de ferske som de marine naturtyper blive udarbejdet.

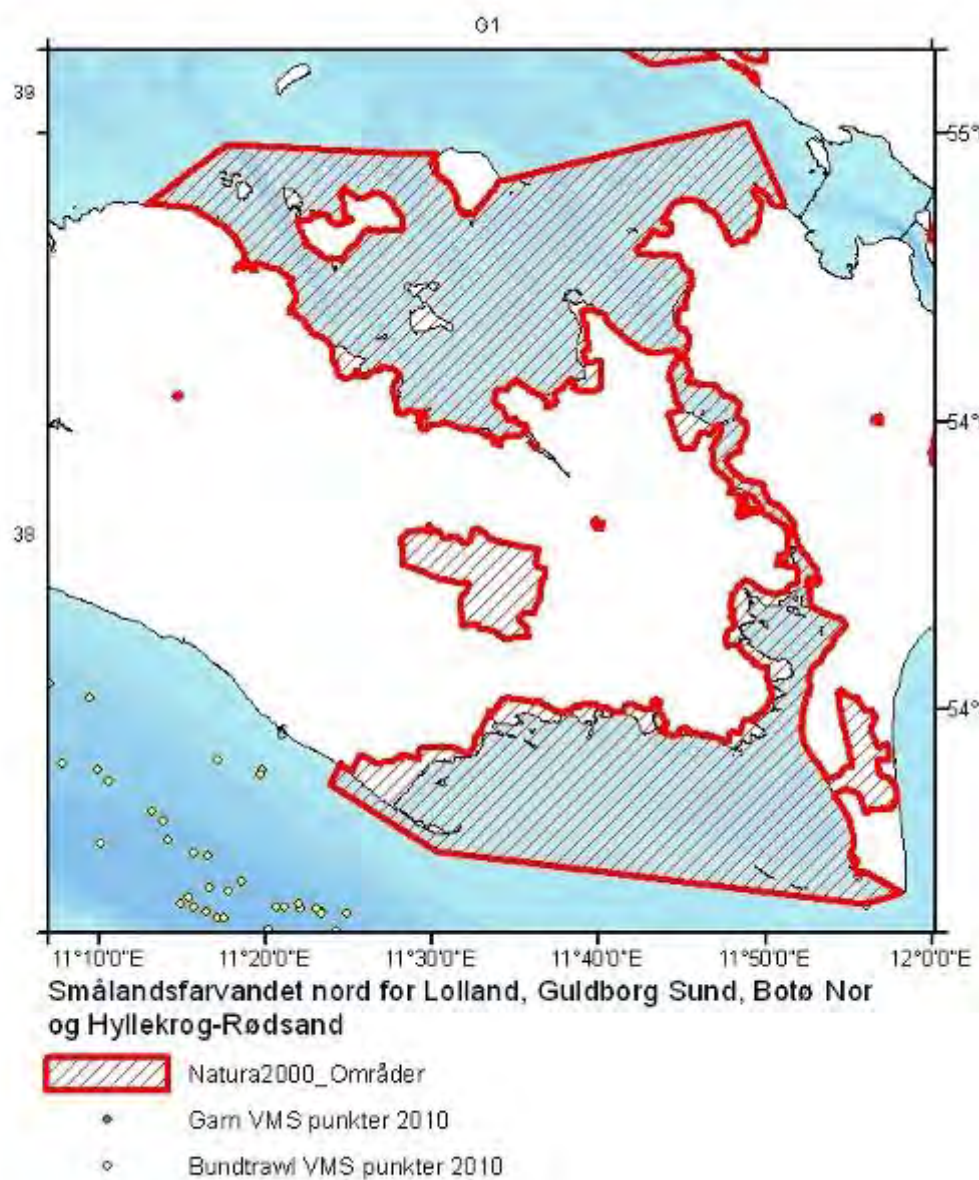
Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen

Miljørapport for Natura 2000-område nr. 173: Smålandsfarvandet, Rødsand, Guldborgsund og Bøtø Nor kan ses på Naturstyrelsens hjemmeside www.naturstyrelsen.dk under opslag for plan for dette Natura 2000-område.

Bilag 5. Fiskeriaktivitet i Natura 2000-området

Fiskeriaktivitet med garn og bundtrawl ifølge VMS data fra 2010 for alle fartøjer over 15 meter er vist i nedenstående kort. VMS står for Vessel Monitoring System, og er et satellitbaseret overvågningssystem for fiskefartøjer, der regelmæssigt sender data til fiskerimynderhederne om fartøjers position, kurs og fart.

VMS systemet er obligatorisk for fiskefartøjer over 15 meter (12 meter fra 1. januar 2012). Der sendes signaler hver time, og disse data giver således en indikation af det fiskerimønster, som var gældende for året 2010. Det præcise fiskeri fra fartøjer under 15 meter kendes ikke, da fartøjer under 15 meter i 2010 ikke var forpligtet til at have VMS om bord.

Fiskeriaktivitet med garn og bundtrawl ifølge VMS data i år 2010 fra både over 15 meter.

Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
www.nst.dk